

Izložba *Vic o plavuši: stereotipi u kojima živimo*

ETNOGRAFSKI MUZEJ, OD 22. LISTOPADA 2013. DO 19. LISTOPADA 2014.

Izložbom *Vic o plavuši: stereotipi u kojima živimo* Etnografskog muzeja u Zagrebu, autorice mr. sc. Irene Kolbas, predstavljeno je golemo područje fenomena stereotipa – od njihovih začetaka, razvoja, sve do suvremenih primjera popkulture i umjetnosti (Sl. 1, 2/str. 347). Pojam stereotip dolazi iz tiskarstva, a označuje neograničeno umnožavanje identičnih otisaka prema matrici korrespondirajući s društvenom praksom upotrebe partikularnog za označivanje općeg, odnosno uzimanje jednog dijela kao određujućeg čimbenika za sve dijelove cjeline. Kako bi obrada fenomena kroz čitavu povijest i u svim njegovim manifestacijama u današnjim recesijskim prilikama bila nemoguć pothvat, autorica se odlučila na njegovu, donekle slobodnu, interpretaciju. Naime, iako je naznačen kronološki razvoj fenomena te prikazan iznimno sužen skup relevantnijih primjera, izložba predstavlja svojevrsnu osobnu interpretaciju autorice i suradnika – likovnih umjetnika koji svojim djelima obrađuju temu stereotipa.

Budući da europska umjetnost i kultura općenito obiluju vizualnim prikazima stereotipa, likovna umjetnost, film, novinarstvo i oglašavanje sadrže nebrojeno mnogo primjera stereotipa. Za potrebe izložbe istraživani su stereotipi u likovnoj umjetnosti, filmu, novinarstvu i oglašavanju kroz povijest. Arhivskim radom te istraživanjem internetskih resursa sakupljen je velik broj vizualnih prezentacija stereotipa. Zbog kvantitete sakupljenih primjera u digitalnom obliku te njihovoj važnosti za razumijevanje fenomena stereotipa i njegove raširenosti te društvenog utjecaja, odlučeno je da se posjetiteljima na uvid dade veći broj primjera fenomena i dopusti određena sloboda u njihovu

pregledavanju. Za potrebe izložbe izrađena je računalna aplikacija unutar koje su predstavljeni brojni primjeri stereotipa u likovnoj umjetnosti, filmu, novinarstvu i oglašavanju. Aplikaciju su posjetitelji mogli koristiti putem računala postavljenog u izložbenom prostoru te na mrežnoj stranici Muzeja, a interes posjetitelja, pogotovo mladih, za ovakvim multimedijским sadržajem pokušali smo potaknuti odabirom suvremenog ekrana osjetljivog na dodir (*touch screen*).

Izložba nije trebala, niti mogla prikazati potpun povijesni razvoj stereotipa i sve njegove manifestacije, već je oblikovana kao odabir pojedinih tema unutar ovoga kompleksnog i univerzalnog fenomena od strane autorice. Ipak, kako bi se posjetiteljima pružio osnovni uvid u korijene i razvoj fenomena, ona se sastoji od dva dijela te tako spaja dva pristupa: onaj tradicionalniji, kojim se prezentira nastanak i razvoj fenomena kroz povijest do suvremenosti, te umjetnički, kojim je odabrana skupina suvremenih umjetnika pružila svoj slobodan i subjektivan pogled na fenomen stereotipa. Ipak, usprkos podjeli na znanstveni i umjetnički dio, čitava izložba nosi dašak suvremenoga konceptualnog umjetničkog djela koje se zasniva na ideji da stereotipi ne gube na svojoj aktualnosti niti u doba univerzalno dostupnog obrazovanja.

U prvom dijelu izložbe prikazano je porijeklo samoga pojma koji potječe iz tiskarstva te najraniji primjeri stereotipa kao izrazi poimanja „sebe i drugih“. Prvo što možemo uočiti u izložbenom postavu jest inzistiranje autorice na samodostatnosti i samorazumljivosti odabranih primjera koji, istrgnuti iz konteksta, pokazuju više sličnosti no razlika između različitih epoha u kojima su nastajali. Također, na taj je način izbjegnuta kruti kronološki slijed stereotipa kroz povijest umjesto kojeg je posjetiteljima ponuđen slobodno strukturiran prikaz kontinuiteta stereotipiziranja kroz ljudsku povijest, a samim predmetima i reprodukcijama dopušteno je da govore sami za sebe. Primjeri stereotipa organizirani su u nekoliko kategorija: etnički, vjerski, rasni i rodni stereotipi te prikazani zemljopisnim i satiričkim mapama, etnografskim predmetima poput *zidnjaka*, turističkim suvenirima, dječjim igračkama, starim novinama i plakatima, ambalažom različitih proizvoda i sl. (Sl. 3, 4/str. 347). Također, izložbeni je prostor dopunjen multimedijским sadržajem, odnosno projekcijama te prostorom u kojem su posjetitelji sami mogli iznijeti svoje viđenje stereotipa te ga zabilježiti kamerom.

Izložba predstavlja složen zadatak prezentacije raširenog, mahom negativnog fenomena koji je različitim zajednicama i pojedincima olakšavao razumijevanje „drugih“ putem uopćavanja, odnosno pojednostavljivanja prema načelu

pars pro toto – dio postaje oznaka za cjelinu. Kako sam fenomen daleko prelazi granice etnologije i seže u područja kojima se bave druge znanstvene discipline, izložba ima interdisciplinarni karakter i pokušava iz nekoliko aspekata sagledati pojam stereotipa. Upravo zato, u sklopu su izložbe brojni domaći i strani umjetnici – arhitekti, kipari, slikari i fotografi, dali svoju subjektivnu interpretaciju pojma koja ponekad ostavlja više pitanja no što daje odgovora propitujući tako njegovu utemeljenost u stvarnosti.

Istraživanje stereotipa i srodnih negativnih predstava *drugih* posljednjih je godina sve aktualnije u svjetskoj i domaćoj znanosti, što se manifestira kroz brojna izdanja, izložbe, umjetnost i film. Izložba *Vic o plavuši: stereotipi u kojima živimo* primjer je obrade složenog pojma koji je predmet interesa više znanstvenih disciplina. Uz namjeru da približi kompleksnost nastajanja i razvoja stereotipa u kulturološkom kontekstu, njena je ideja da kod posjetitelja pokuša isprovocirati pitanje o percepciji *drugoga* iz vlastite identitarne pozicije.